

ЦЕНТЪР ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДЕМОКРАЦИЯТА

ГОДИШЕН ДОКЛАД 2008

Building bridges

ЦЕНТЪР ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДЕМОКРАЦИЯТА
ГОДИШЕН ДОКЛАД 2008

Рисунка: Анри Кулев

© Център за изследване на демокрацията, 2009
България, София 1113, ул. „Александър Жендов“ 5

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма
„Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез
Европейски социален фонд

Европейски съюз

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

ОПАК. Експерти в действие

Център за изследване на демокрацията

Прокарване на мостове между науката и политиката

Създаден в края на 1989 г., Центърът за изследване на демокрацията е интердисциплинарен институт, който работи за развитието на демократичните ценности и пазарната икономика. Центърът е независима организация, която подкрепя процеса на реформи в България чрез мобилизиране на гражданското общество и въздействие върху обществените политики.

Целите на Центъра са:

- да осигури институционална среда за формиране на ефективни обществени политики за добро управление, спазване на основните права и свободи и активна роля на България в европейските интеграционни процеси;
- да иницира и подкрепя институционалните реформи в страната и Европейския съюз в областта на правосъдието и вътрешния ред;
- да съдейства за институционалното и организационното укрепване на нестопанския сектор в България;
- да осъществява мониторинг и оценява риска за функционирането на институциите и принципите на демокрацията и пазарната икономика.

„Прокарването на мостове“ е утвърден метод за обединяване усилията за социална промяна и създаване на нови партньорства. Центърът за изследване на демокрацията започна своето съществуване като аналитичен център, но през последното десетилетие той се утвърди не само като генератор на идеи, а и като активен участник във формирането и осъществяването на редица обществени политики. Центърът е партньор за България на редица европейски институции, мрежи и инициативи като Агенцията на Европейския съюз за основни права, Глобалната мрежата за дистанционно обучение на Световната банка и Годишната оценка на световната конкурентоспособност на Института за развитие на управлението в Швейцария.

Центърът за изследване на демокрацията е инициатор и движеща сила на социалната промяна в няколко области, традиционно смятани за запазена територия на държавните институции като разработване и мониторинг на антикорупционни политики и практики и реформи в сектора на националната сигурност, вкл. анализ и противодействие на конвенционалната и организираната престъпност. Усилията на Центъра са насочени и към формирането на нова култура на сътрудничество и доверие в обществена среда с наследена фрагментация и непрозрачност, което е също толкова важно, колкото и реализирането на конкретни социални цели и проекти.

Център за изследване на демокрацията
България, София 1113, ул. „Александър Жендов“ 5
Тел.: (+359 2) 971 3000
Факс: (+359 2) 971 2233
Ел. поща: csd@online.bg
www.csd.bg

Съдържание

УВОД.....	7
ЧАСТ ПЪРВА: ПРОГРАМИ	9
ПРАВНА ПРОГРАМА	11
I. НАКАЗАТЕЛНО ПРАВОСЪДИЕ И ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ПРЕСТЪПНОСТТА.....	11
II. ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ И ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА.....	19
III. МОНИТОРИНГ НА РАСИЗМА И КСЕНОФОБИЯТА И МЕРКИТЕ ЗА ТЯХНОТО ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ	19
IV. СЪТРУДНИЧЕСТВО С МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ ИНСТИТУЦИИ И ОРГАНИЗАЦИИ.....	20
ИКОНОМИЧЕСКА ПРОГРАМА	22
I. СКРИТА ИКОНОМИКА И АНТИКОРУПЦИЯ.....	23
II. ИКОНОМИКА НА ЗНАНИЕТО	28
III. КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ.....	29
IV. ЦЕНТЪР ЗА ДИСТАНЦИОННО ОБУЧЕНИЕ И РАЗВИТИЕ.....	31
СОЦИОЛОГИЧЕСКА ПРОГРАМА /ВИТОША РИСЪРЧ	32
I. ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ.....	33
II. КОРУПЦИЯ, СИВА ИКОНОМИКА И ПРЕСТЪПНОСТ.....	34
III. СОЦИАЛНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	42
IV. МЕДИЙНИ И МАРКЕТИНГОВИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	45
ЕВРОПЕЙСКА ПРОГРАМА	46
I. ЕВРО-АТЛАНТИЧЕСКИ СТАНДАРТИ	46
II. ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРЕСТЪПНОСТТА	50
ЧАСТ ВТОРА: АДМИНИСТРАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ	55

Увод

Изминалата година беше решаваща за открояването на необходимостта от дълбоки институционални реформи, които трябва да направи България в областта на правосъдието и вътрешните работи. Станаха ясни за широк кръг от хора както в България, така и в чужбина, двата структурни дефицита в политическата система на страната по отношение на толкова необходимите (и отлагани) антикорупционни реформи: дефицита на политическа воля и дефицита на административен капацитет.

За преодоляването на тези два структурни дефицита в страната активно работеше и Центърът за изследване на демокрацията. Центърът, както и досега, вижда своята мисия не само да анализира социалната практика, но и да предлага решения по най-острите проблеми от дневния ред на страната, а в някои случаи и активно да участва в реализацията на формулираните препоръки. Може би поради тази причина, по-време на международната конференция „Демокрация, която дава резултати: реализиране на пълния потенциал на прехода“ посланикът на САЩ нарече Центъра „think-tank with teeth“. Широк обществен отзвук получи ангажирането на Центъра с каузата за прекратяването на безмитната търговия по сухопътните граници на България – една от емблемите на институционализираната политическа корупция и връзките ѝ с организираната престъпност в страната.

Приоритетно през 2008 година Центърът работи по проблемите на:

- повишаване капацитета на съдебната система и правоприлагащите органи в противодействието на корупцията и престъпността;
- мониторинга на расизма и ксенофобията в България и мерките за тяхното противодействие – дейности в качеството на Центъра като национален координатор за България на Агенцията по основните права на Европейския съюз;
- разработване на политики за ограничаване на скритата икономика в страната, оценка на корупционния риск в сферата на обществените поръчки и управлението на държавно имущество;
- подпомагане на превенцията на престъпността чрез анализ на ключовите криминогенни фактори по видове престъпност и социални групи и насърчаване на диалога между заинтересованите институции;
- сътрудничество с държавни и неправителствени институции в страната и партньорите от ЕС, НАТО и Югоизточна Европа с цел насърчаване на диалога по въпросите на енергийната сигурност и енергийната независимост.

Публично-частното партньорство остава предпочитаната социална технология за работа на Центъра както на национално, така и на международно

равнище. Именно чрез публично-частно партньорство между водещи структури на гражданското общество, реформистки настроени политици и с ангажирането на международните партньори на България могат да бъдат компенсирани сегашните два структурни дефицита – на политическа воля и на административен капацитет – и да продължат институционалните реформи за модернизиране на страната.

София, февруари 2009 г.

Д-р Огнян Шентов
Председател на Управителния съвет

Част първа

Програми

Правна програма

И през 2008 г. работата на Правната програма на Центъра за изследване на демокрацията беше съсредоточена върху актуални проблеми в областта на правно-институционалната и съдебната реформа в страната. Сред акцентите в дейността на Правната програма бяха:

- Продължаващото проучване на разходите за противодействие на престъпността с цел усъвършенстване на наказателните политики и на системите за изпълнение на наказанията в Европейския съюз и държавите-членки, както и за ограничаване на престъпността;
- Изследване на значението, необходимостта и възможностите за прилагане на общоевропейски индикатори за общественото доверие в правосъдието;
- Проучване на законодателството, политиките и мерките в държавите-членки на Европейския съюз по отношение на пострадалите от престъпления;
- Оказване на експертно съдействие за укрепване на капацитета на институцията омбудсман на национално и местно равнище;
- Осъществяване на мониторинг на расизма и ксенофобията в страната и на политиките и мерките за тяхното противодействие;
- Укрепване на капацитета на гражданското общество за осъществяване на мониторинг в областта на правосъдието и вътрешните работи.

I. Наказателно правосъдие и противодействие на престъпността

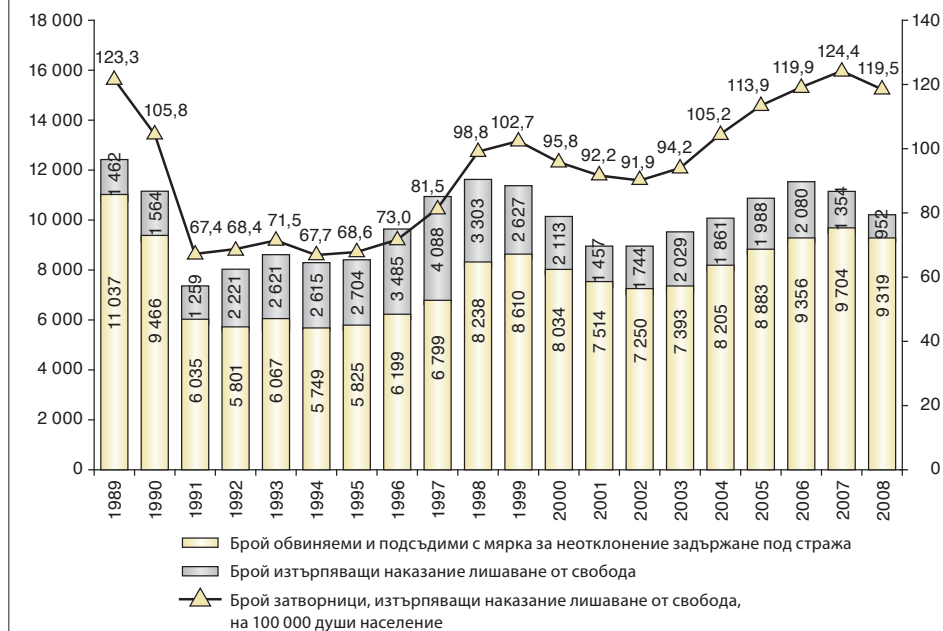
1. Оценка на разходите за противодействие на престъпността

През 2008 г. Правната програма на Центъра за изследване на демокрацията продължи работата си по анализ и оценка на разходите за противодействие на престъпността. Дейността е част от международна инициатива, осъществявана в партньорство с десет академични и неправителстве-

ни организации от Италия, Испания, Португалия, Германия, Латвия, Кипър, Унгария и Турция. Основната цел на дейността е да бъдат предложени мерки за ограничаване на престъпността на основата на оценка на преките и непреките разходи, произтичащи от престъпни действия, както и на ефективни стратегии за превенция и противодействие на престъпността, включително тероризма и престъпленията, свързани с наркотици.

В хода на работата експертите на Правната програма направиха задълбочен анализ на правната рамка

Графика 1. Лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода, и лица с мярка за неотклонение задържане под стража в българските затвори (1989 – 2008 г.)

на местата за лишаване от свобода в България. Резултатите от проучването бяха обобщени в докладите „Пенитенциарната система в България“ и „Престъпленията, свързани с наркотици, и употребата на наркотици в затворите“, които бяха представени по време на първия семинар по темата, състоял се през ноември 2007 г. в Барселона, Испания.

Проучването на правната рамка беше последвано от анализ на условията в местата за лишаване от свобода в контекста на международните стандарти в тази област. Констатациите и изводите от това изследване бяха изложени в доклад за степента на съответствие на българската пенитенциарна система с европейските и международните стандарти, който беше представен по време втория семинар, проведен в края на май 2008 г. в Анка-

ра, Турция. В доклада бяха разгледани редица актуални въпроси, свързани с изтърпяването на наказанието лишаване от свобода, като пренаселеността на българските затвори, лошите битови условия в местата за лишаване от свобода, проблемите, свързани с образованието, здравеопазването и осигуряването на работа за лишените от свобода и т.н. Анализът се основава на актуална информация, предоставена от Министерството на правосъдието и други държавни институции, ангажирани с изпълнението на наказанието лишаване от свобода, като в същото време отчита и оценките и заключенията на различни български и международни институции и организации, осъществяващи мониторинг на състоянието на затворите в страната.

Експертите на Правната програма започнаха работа и по подготовката

Мария Йорданова, директор на Правната програма (вдясно) и проф. Майк Хаф от Кингс Колидж – Лондон по време на работната среща в Льовен

на анализ на отношението на работещите в сферата на изпълнението на наказанието лишаване от свобода към състоянието на пенитенциарната система. Провеждането на това проучване се основава на поредица интервюта и дискусии с представители на администрацията на затворите и други лица, работещи в тази област (психолози, лекари, учители) и има за цел да даде представа за проблемите в българските затвори през погледа на лицата, непосредствено ангажирани в тяхната дейност. Първоначалният вариант на въпросника за планираните интервюта и дискусии във фокус групи, заедно с резултатите от пилотното му приложение, бяха представени по време на третия семинар по темата, състоял се в Бремен, Германия, през ноември 2008 г.

2. Индикатори за общественото доверие в правосъдието

През март 2008 г. Правната програма започна работа по проекта „Ин-

дикатори за общественото доверие в правосъдието: инструменти за оценка на политики“ (JUSTIS). Целта на проекта, осъществяван в партньорство с университети и неправителствени организации от Великобритания, Италия, Франция, Унгария, Литва и Финландия, е да предложи на институциите на ЕС и на държавите-членки нови индикатори за оценка на общественото доверие в правосъдието, които да бъдат използвани при подготовката, изпълнението и оценката на политики в областта на наказателното правосъдие.

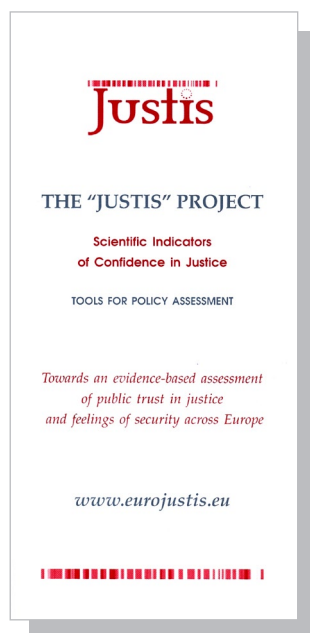
В съответствие с подготовения работен план и с цел успешно осъществяване на предвидените дейности по време на работна среща, състояла се на 17-18 март 2008 г. в Льовен, Белгия, бяха сформирани Координационен съвет и Управителен съвет, а за гарантиране на качеството на постигнатите резултати беше създадена Група от външни експерти.

Правната програма на Центъра координира дейностите по подготовката на анализ на съществуващите индикатори за общественото доверие в правосъдието. Работата по проучването включва четири задачи:

- Преглед на значението на индикаторите за общественото доверие като инструменти за формиране и оценка на политики;
- Преглед на научните и други публикации в областта на доверието в правосъдието и страха от престъпността в Европа и Северна Америка;
- Анализ на индикаторите за общественото доверие в правосъдието, прилагани на национално равнище;
- Анализ на индикаторите за общественото доверие в правосъдието, прилагани на международно равнище.

В процеса на работа по тези задачи Правната програма подготви въпросник за получаване на необходимата информация за извършване на анализа, с помощта на който всеки от останалите партньори проучи ситуацията в собствената си държава. Целта на въпросника беше да събере информация относно нивото на познаване и възприемане и отношението на ключови представители на съответните целеви групи (учени, административни ръководители в системата на наказателно правосъдие и представители на съответните държавни институции от изпълнителната власт) от различни страни към използването на индикатори за общественото доверие в системата на наказателно правосъдие. В резултат от извършената дейност беше получена информация за отношението на представителите на заин-

тересованите институции и организации към значението на общественото доверие като инструмент за оценка на политиките, необходимостта от индикатори за измерване на общественото доверие в наказателното правосъдие и приноса на съществуващите индикатори, където такива се прилагат, за формиране на националните политики в областта на превенцията и противодействието на престъпността.

Проучването за България също беше осъществено от експерти на Правната програма, като въпросникът беше изпратен до представители на изпълнителната и съдебната власт, университетски преподаватели и експерти в неправителствени организации, работещи в областта на съдебната реформа. С част от тях бяха проведени и отделни срещи за получаване на максимално подробна и актуална информация. Резултатите от проучването, заедно с информацията, получена от останалите партньори, бяха обобщени от експертите на Правната програма в няколко доклада, разглеждащи зна-

чението на индикаторите за общественото доверие в правосъдието, съществуващите индикатори на национално и международно равнище, мненията и становищата по темата, публикувани в научната литература и т.н.

През април беше завършена и работата по интернет страницата на проекта (www.eurojustis.eu), която предоставя допълнителна информация за извършените дейности и постигнатите резултати.

С помощта на експертите на Правната програма на български език беше преведена и официалната брошура на проекта. Копия от нея бяха разпространени сред заинтересованите институции и организации в страната.

През октомври 2008 г., по време на втората среща на партньорите в Хелзинки, Финландия, беше представена свършената досега работа по четирите основни задачи, координирани от Правната програма на Центъра, бяха обсъдени възникналите проблеми и трудности и беше планирана реализацията на останалите задачи.

3. Подпомагане на пострадалите от престъпления

От юни 2008 г. Правната програма на Центъра започна работа по

Защо е важен проектът JUSTIS?

Европа се нуждае от надеждни и научно потвърдени индикатори за общественото доверие в правосъдието. Причината е, че след период на относителна стабилност понастоящем държавите-членки на ЕС се сблъскват с резки икономически, демографски и миграционни промени, които влияят и на равнището на престъпност и социалната стабилност в Европа. Върховенството на закона става все по-голямо предизвикателство в един променящ се свят на културни различия. Нараства необходимостта от социални индикатори за подобряване на наказателните политики и тяхната оценка. Общоприетите индикатори въз основа на достъпни статистики, като тенденции в престъпността, се използват широко. По-малко внимание се отделя на други важни, но трудно измерими индикатори за общественото доверие в правосъдието и равнището на несигурност. Без такива индикатори има риск наказателните политики да се концентрират върху краткосрочните цели на контрола върху престъпността за сметка на също толкова важните дългосрочни цели, свързани с доверието в правосъдието.

Какви са целите на проекта JUSTIS?

Проектът JUSTIS ще развие и приложи пилотно основани на изследвания нови индикатори за общественото доверие в правосъдието – понятие, включващо въпросите за справедливостта, доверието и несигурността. Ще бъде събрана информация за тълкуване на индикаторите въз основа на допускането, че съществува тясна връзка между обществените представи за правосъдието и качеството на правораздаването. Ще се разработят инструменти за представяне и тълкуване на индикаторите по интуитивен и достъпен начин. Проектът цели да постигне и известен консенсус между държавите-членки за важността на оценката на наказателната политика, основана на обективни критерии като общественото доверие и сигурност.

проучване на законодателството, политиките, практиките и подходите на държавите-членки на ЕС относно пострадалите от престъпления.

За целта беше сформиран екип от експерти от 27-те държави-членки на ЕС, на които беше възложена задачата да подготвят анализ на законодателството и практиките в областта на защитата на пострадалите от престъпления в своите страни.

За успешното извършване на проучването експертите на Правната програма подготвиха подробни указания под формата на изследователски въпросник, който беше предоставен на отделните експерти в държавите-членки на ЕС. Въпросникът съдържа 56 въпроса, разделени в 5 основни групи:

- Обща характеристика на понятието за пострадалите от престъпления;
- Практически аспекти на законодателството на държавите-членки относно пострадалите от престъпления;
- Информация относно програми и механизми за финансово подпомагане на пострадалите от престъпления в държавите-членки;
- Държавни органи, отговорни за защитата на интересите на пострадалите от престъпления, и взаимодействието им с неправителствените организации, които работят с пострадалите, както и със съответни органи от други държави-членки;
- Неправителствени организации, работещи в областта на подпомагането на пострадалите от престъпления.

Междувременно екипът на Правната програма подготви и разпространи и въпросник до държавните институции и неправителствените организации в държавите-членки на ЕС, ангажирани с оказването на съдействие на пострадалите от престъпления.

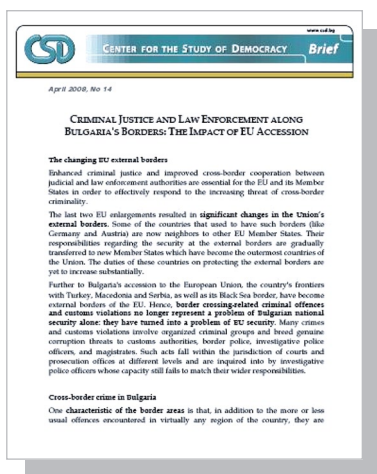
Извършените дейности и постигнатите резултати бяха представени по време на срещата на европейските експерти по проблемите на пострадалите от престъпления, организирана от Европейската комисия в Брюксел на 17 ноември 2008 г.

4. Укрепване на правосъдието и правоприлагането в граничните райони

И през 2008 г. продължи работата по укрепването на наказателното правосъдие и правоприлагането в граничните райони. След публикувания през 2007 г. доклад на Центъра *„Укрепване на правосъдието и правоприлагането в граничните райони“* експертите на Правната програма продължиха да следят за предприемането и прилагането на мерки в изпълнение на препоръките от доклада.

Сред отправените препоръки се очертават две основни групи: законодателни промени, предложени на Народното събрание и институциите, имащи законодателна инициатива; и организационни и технически мерки, отнасящи се до: Висшия съдебен съвет, Върховната касационна прокуратура, Министерство на вътрешните работи и Главна дирекция „Гранична полиция“, Министерство на финансите и Агенция „Митници“, Националният институт на правосъдието, Министерството на правосъдието и Съвета за криминологични изследвания към Министерството на правосъдието.

Препоръките бяха официално изпратени до всички институции, до които се отнасят, и по-късно им бе поискана обратна информация за мерки (осъществени или планирани) във връзка с тяхната реализация. Информация за изпълнението на препоръките, получена от институциите (от Върховния касационен съд, Агенция „Митници“, Министерството на вътрешните работи, Националният институт на правосъдието, Комисията по правни въпроси към Народното събрание, Инспектората към Висшия съдебен съвет, Съюза на съдиите в България, Върховната касационна прокуратура, съдии, прокурори, полицейски и митнически служители, както и независими експерти), показва, че по повечето от препоръките има съгласие от страна на съответните институции, като някои първоначални стъпки по осъществяването им са вече предприети.

Резултатите от мониторинга на изпълнението на предложенията и препоръките бяха обобщени и публикувани през април 2008 г. в брой 14 от поредицата Policy Briefs на Центъра за изследване на демокрацията, озаглавен „Правосъдие и правоприлагане по границите на България след присъединяването към ЕС“. Публикацията съдър-

жа както общ преглед на препоръките от доклада и отношението към тях на съответните държавни институции, така и подробен анализ на конкретните мерки, предприети за изпълнение на всяка една от препоръките.

5. Мониторинг в областта на правосъдието и вътрешните работи

От началото на 2008 г. Центърът за изследване на демокрацията започна осъществяването на поредица от дейности за укрепване на капацитета на гражданските организации в България за осъществяване на мониторинг в областта на правосъдието и вътрешните работи.

В рамките на тази инициатива бяха идентифицирани широк кръг неправителствени организации, работещи в областта на правосъдието и вътрешните работи, и беше създадена електронна база данни с информация за тяхната дейност. За тази цел експертите на Правната програма подготвиха система от критерии за определянето на организациите, работещи в тази област, както и формуляри за оценка на тези организации, чрез които беше осъществена и дейността по тяхното идентифициране. Електронната база данни е динамична и позволява периодично да бъде актуализирана и допълвана с нови организации.

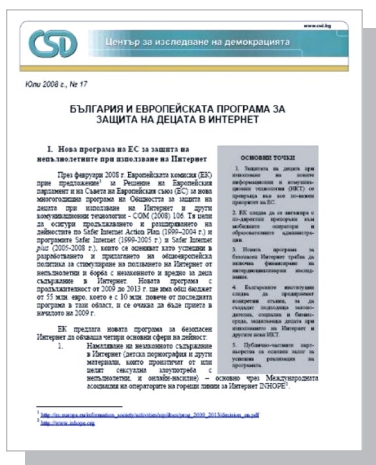
По този начин беше поставено началото на изграждането на мрежа от граждански организации, ангажирани с въпросите на правосъдието и вътрешните работи.

На 16 юли 2008 г. Правната програма проведе и първият от поредицата работни семинари с участието на организациите от мрежата. Събитието беше организирано съвместно със Съ-

За участие бяха поканени депутати, представители на държавни институции, неправителствени организации и експерти, пряко ангажирани с работа в тази сфера.

вета за обществени консултации към Комисията по европейските въпроси на Народното събрание и беше посветено на безопасността на децата в интернет.

Сред участниците на семинара беше разпространено и становището на Центъра относно безопасността

на децата в интернет, публикувано в брой 17 от поредицата Policy Briefs на Центъра за изследване на демокрацията, озаглавен „България и Европейската програма за защита на децата в интернет“. Публикацията представя постиженията на публично-частните партньорства в България в областта на предишните две програми на ЕС за безопасен интернет, както и препоръките, които експертите на Центъра за изследване на демокрацията и Фондация „Приложни изследвания и комуникация“ отправят в две насоки: във връзка с позицията на Република България по предлаганата от Европейската комисия програма и във връзка със законодателните и практическите мерки, които страната може да предприеме за по-нататъшно осигуряване на безопасността на интернет-пространството и за борба с престъпленията и правонарушенията в Интернет.

Информация за работата по укрепване на капацитета на граждан-

ските организации за осъществяване на мониторинг в областта на правосъдието и вътрешните работи беше публикувана и в специалната интернет страница, посветена на тази тема и подготвена от Правната програма. В страницата, озаглавена „Правосъдие и вътрешни работи онлайн“, се публикуват още актуални новини и документи, свързани с европейската и националната политика в областта на правосъдието и вътрешните работи, обучителни материали и друга информация, предоставена от организациите от мрежата.

През ноември 2008 г. Правната програма подготви и разпространи и първият от поредицата електронни бюлетини „Правосъдие и вътрешни работи“. Бюлетините са предназначени да поддържа информираността на мрежата от организации и да запознава държавните институции с дейността на неправителствените организации в тази област. В тях се публикуват актуални новини и документи, свързани с европейската и националната политика в областта на правосъдието и вътрешните работи, както и информация за текущите дейности на организациите, участващи в мрежата.

II. Добро управление и защита на правата на човека

В продължение на дългогодишните усилия на Центъра за създаване и укрепване на институцията омбудсман на национално и местно равнище в България в края на 2008 г. Правната програма започна работа по подготовката на анализ на нормативната база, регулираща работата на местните обществени посредници и на препоръки за подобряването ѝ. Целта на анализа е да съдейства за подобряване на взаимодействието на местните обществени посредници и омбудсмана на Република България. В хода на проучването експертите на Правната програма извършиха преглед на съществуващата законова и подзаконова правна рамка на местните обществени посредници, проведеха срещи с действащи местни омбудсмани и се запознаха с различните подходи при регулиране на дейността на тези институции, възприети в общините, избрали свои местни омбудсмани. Резултатите от проучването ще бъдат представени в началото на 2009 г.

II. Мониторинг на расизма и ксенофобията и мерките за тяхното противодействие

През 2008 г. Центърът за изследване на демокрацията като национален координатор за България на Агенцията на Европейския съюз за основните права подготви и предостави на Агенцията поредния национален доклад за оценка на расизма и ксенофобията в страната и мерките за тяхното предотвратяване и противодействие, както и три бюлетина, съдържащи актуална информация по различни въпроси свързани с тази проблематика.

Експертите на Правната програма направиха проучване за ролята на

неправителствения сектор за защита на пострадалите от расова и етническа дискриминация в България. Прочуването включваше анализ на мерките, предприети от държавата за подпомагане на неправителствените организации, предоставящи съдействие на пострадалите от дискриминация, и подробен преглед на дейността на тези организации.

Екипът на Правната програма оказа и експертно съдействие на Агенцията при подготовката на българския вариант на въпросника за пилотното виктимизационно изследване на Агенцията за опита и нагласите на емигрантите и другите малцинства относно дискриминацията в ЕС.

IV. Сътрудничество с международни и национални институции и организации

И през 2008 г. Правната програма продължи да разширява и активизи-

ра сътрудничеството си с международни и национални институции и организации. През септември 2008 г. директорът на Правната програма Мария Йорданова беше избрана за член на Консултативния съвет на една от най-влиятелните международни правни организации – Международната организация за правно развитие (International Law Development Organization – IDLO). Правната програма продължи да участва активно от името на Центъра за изследване на демокрацията в работата на Съвета за обществени консултации към Комисията по европейските въпроси на Народното събрание, Обществения съвет към министъра на правосъдието и Гражданския консултативен съвет към Комисията за борба с корупцията на Народното събрание. От есента на 2008 г. представители на Правната програма участват и в Гражданския експертен съвет към комисия „Професионална етика и превенция на корупцията“ на Висшия съдебен съвет.

От ляво на дясно: Мария Йорданова, директор на Правната програма на Центъра за изследване на демокрацията, Георги Пирински, председател на Народното събрание, посланик Робърт Гелбард, старшият съветник на сенатор Барак Обама по проблемите на външната политика и бивш специален пратеник на САЩ за Балканите

Експертите на Правната програма допринесоха за укрепването на съществуващото сътрудничество и за установяването на партньорски отношения с държавни институции в сферата на правосъдието и вътрешните работи, сред които Министерството на правосъдието (мнение по законопроекта за конфликта на интереси, участие в работата по подготовка на концепция за нов закон за нормативните актове и др.), Инспектората на съдебната власт към ВСС, Върховната касационна прокуратура, Върховния административен съд и др.

В продължение на дългогодишното успешно сътрудничество с парламен-

та на 15 октомври 2008 г. Центърът и Народното събрание организираха открита дискусия на тема *„Народното събрание – гарант за отговорна държава“*.

Участие в срещата взеха депутати, омбудсманът на Република България, членове на Конституционния съд и Висшия съдебен съвет, университетски преподаватели, представители на неправителствени организации и журналисти. Сред темите на дискусията бяха ролята на гражданското общество в парламентарната република, ролята на парламента за правовия ред в държавата и др.

Икономическа програма

Акценти

През 2008 г. Икономическата програма на Центъра за изследване на демокрацията фокусира работата си върху три основни теми: скрита икономика, антикорупция и конкурентоспособност.

Основни акценти през 2008 г:

- Анализ на тенденциите и проявленията на скритата икономика. Беше осъвременен *Индексът на скритата икономика за 2008 г.* Центърът представи предложение за изграждане на публично-честна платформа за прозрачно управление и бизнес етика като основен инструмент за противодействие на скритата икономика в България. Бяха изведени две приоритетни области с цел контролиране на скритата икономика – съдебна и законодателна реформа и управление на публичните средства, включващо строг контрол на обществените поръчки, концесиите, замените на земя.
- Бяха изготвени поредица анализи и препоръки за изработване и изпълнение на икономически и антикорупционни политики в България, част от които бяха реализирани от българското правителство и Европейската комисия: (а) относно закриването на безмитната търговия по сухопътните граници на страната като източник на корупция и организирана престъпност; (б) в подкрепа на подготовката на България по Лисабонската стратегия на Европейския съюз и др.
- С участието на Центъра за изследване на демокрацията през 2008 г. България за трети път беше включена в най-старата ежегодна класация на конкурентоспособността на икономиките – Годишника на световната конкурентоспособност на IMD (International Institute for Management Development). Страната се нарежда на 39-то място от общо 55 икономики, с две места по-напред в класацията в сравнение с предходната година.
- На основата на развитието на Центъра за дистанционно обучение и развитие през 2008 г. бяха разработени онлайн обучения на теми антикорупция и иновации и предприемачество за нуждите на Института за развитие на Центъра за международно частно предприемачество. Ресурсите на института ще бъдат използвани за провеждане на онлайн обучения в целия свят.

I. Скрита икономика и антикорупция

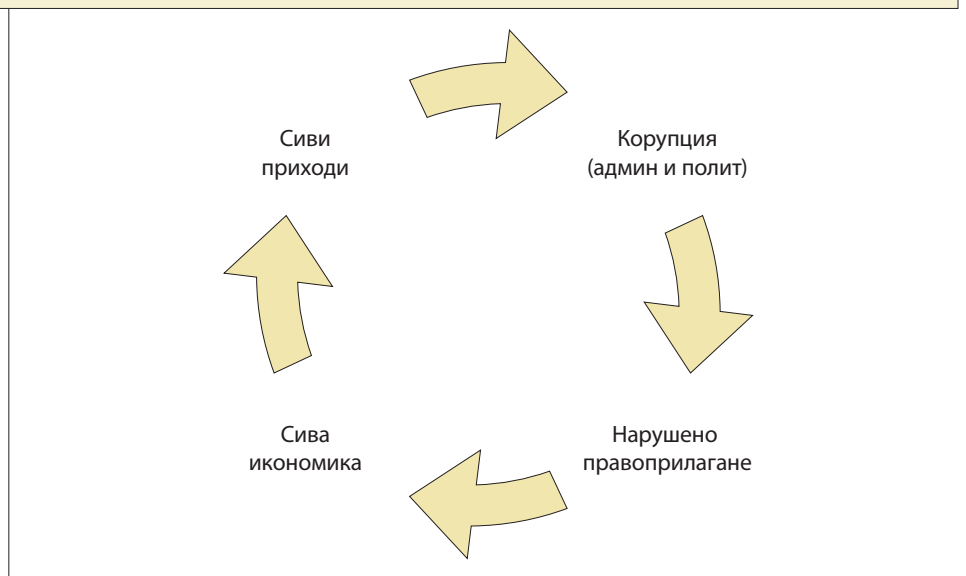
Сивата икономика е една от основните пречки пред инвестициите и растежа в България. По различни оценки нейният размер е между 20% и 35%, а в някои сектори се отчита по-малко от 50% от реалната стойност на сделките.

През 2008 г. Центърът за изследване на демокрацията изготви и представи за шеста поредна година нови данни за **Индекса на скритата икономика**. Данните и изследванията през последните 10 години показват наличието на порочен кръг между корупцията и сивата икономика. Сивата икономика се превръща в постоянен източник на корупционни плащания за най-различни цели – от избягване на глоби и наказания до завладяване на държавата. Ето защо Центърът за изследване на демокрацията предложи **Индекса** като инструмент за иден-

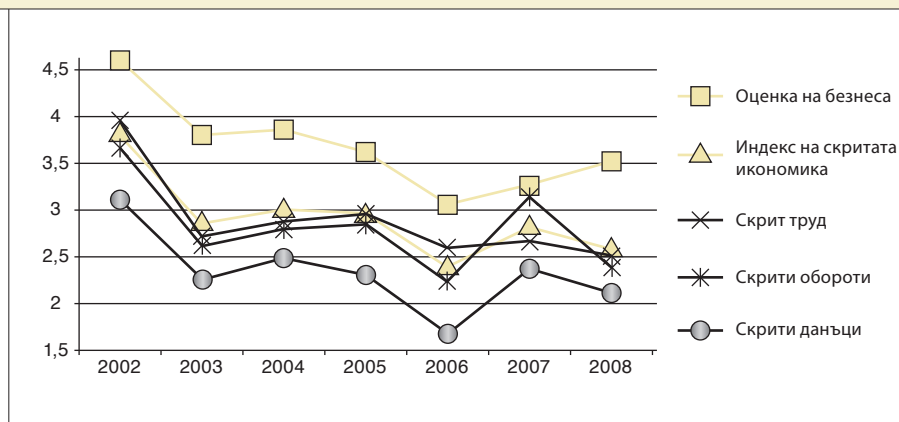
тифициране както на ефективността на предприеманите мерки, така и на областите, които се нуждаят от засилен контрол от страна на държавата и бизнеса.

На 3 декември 2008 г. Центърът за изследване на демокрацията и Фондация „Фридрих Еберт“ организираха кръгла маса, посветена на проблемите на скритата икономика и влиянието на глобалната икономическа криза в България, по време на която Центърът представи годишния Индекс на скритата икономика в България за 2008 г. **Индексът отбелязва умерен спад**. За сравнение, при първото изчисляване на индекса през 2002 г. той е бил с 40% по-висок. В противоположна посока се движат **равнищата на възприемане на бизнеса за съществуването на скритата икономика в страната, които нарастват от 2006 г. насам**. Подобно разминаване между реална динамика на скритата

Графика 2. Порочният кръг на сивата икономика и корупцията в България

Графика 3. Индекс на скритата икономика 2008

икономика и възприятието за нея би могло да бъде отдадено на съчетание от множество фактори, най-важните от които са увеличаването на недоверието в институциите, нарастващата външна конкуренция след присъединяването на страната към Европейския съюз и усещането за задълбочаваща се световна икономическа криза от края на 2007 г. и през 2008 г.

Въпреки че като цяло има подобрене в стойностите на индекса, остават някои **области с повишен риск**, като изплащането на възнаграждения над официално обявените в договорите за заетост и **източването на данък добавена стойност (ДДС)**.

Представители на правителството, финансовите и бизнес средите, неправителствени организации и академични институции са участвали в работна група, която е разработила

От ляво на дясно: Бойко Борисов, кмет на София, Марк Мейнардус, Директор, Фондация „Фридрих Еберт“, София, Огнян Шентов, Председател, Център за изследване на демокрацията, Петър Димитров, Министър на икономиката и енергетиката, Пламен Орешарски, Министър на финансите

вителиствените организации и медиите обсъдиха възможностите за предотвратяване на съществуващата сериозна **опасност от повишаване на равнището на скритата икономика с нарастване на рисковете пред икономическия растеж** в следствие на икономическата рецесия в най-развитите световни икономики, вкл. Еврозоната.

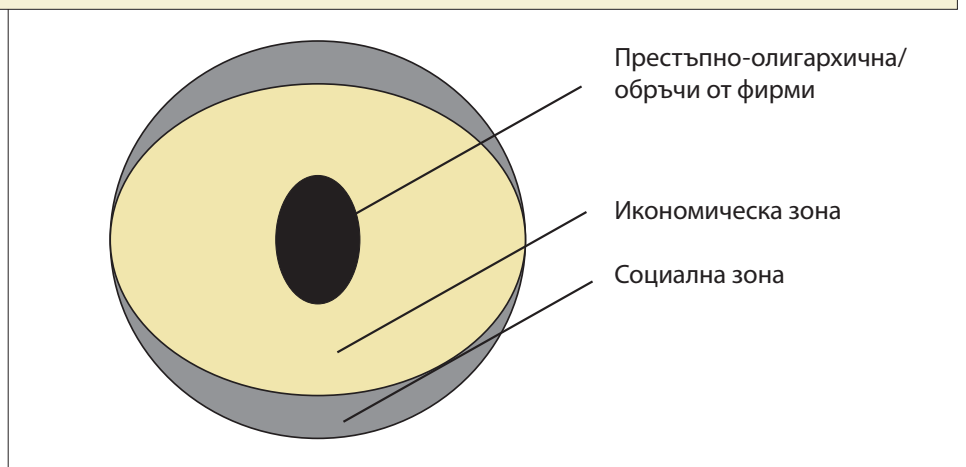
Участниците в дискусиата отбелязаха, че България има **някои силни изходни условия** в сравнение с останалите страни членки на ЕС от Централна и Източна Европа, като добър баланс на обществените финанси – ниско равнище на държавния дълг, бюджетни излишъци и здрава финансова система, неизложена към токсични активи. Въпреки това страната, както повечето периферни икономики, остава силно **уязвима към външни шокове** и особено към спирание на кредита и рецесия в Еврозоната, каквито се наблюдават. Основните уязвимост са **институционалната несигурност, вкл. скритата икономика, корупция и престъпност**, съчетани с висок външен дефицит, кредитен

бум, надценени активи (недвижимости), прекомерен частен външен дълг (над 90 % от БВП), слаба експортна конкурентоспособност и ограничено, макар и растящо, вътрешно търсене. В тази среда все по-силно се усеща и **липсата на лидерство от българска страна** за смекчаване на негативните ефекти от кризата, което повишава усещането за институционална нестабилност.

В условията на влошаваща се икономическа среда може да се очаква **засилен натиск за увеличаване на дела на скритата икономика** в нейните три зони (проявления):

- **Социална** (повече натурално производство за собствено потребление на най-бедните и периферни общности);
- **Икономическа** (натиск върху приходите на фирмите и домакинствата, съчетан с отслабване на контролните механизми, вкл. във връзка с по-високата административна несигурност в резултат на предстоящите пар-

Графика 4. Зони на скритата икономика

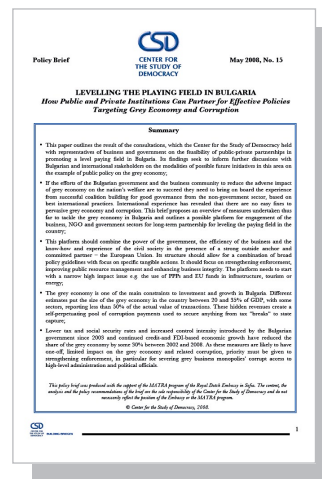
ламентарни избори и очаквания спад в бюджетните приходи и ресурсното осигуряване, ще доведе до нарастване на стимулите за укриване на задължения); и

- **Престъпно-олигархична** (свиването на икономическата активност ще доведе до по-голяма зависимост на фирмите от решенията на правителството, вкл. по отношение обществени поръчки и концесии, което ще засили желанието за преразпределяне на обществени средства чрез силни политически връзки; същевременно вероятното повишаване на безработицата, в зависимост от продължителността и дълбочината на кризата, ще доведе до засилване на предлагането на труд за престъпни организации, вкл. за източване на ДДС).

През 2008 г. Центърът за изследване на демокрацията проведе редица консултации с представители на държавни институции, бизнеса и неправителствени организации относно възможностите за създаване на **платформа за публично-частно сътрудничество** по въпросите на доброто управление и утвърждаването на еднакви правила за всички участници на пазара на примера на политиките за противодействие на сивата икономика.

В резултат беше изготвен анализ „За еднакви правила и почтена конкуренция: ефективни политики за противодействие на сивата икономика и корупцията в България“, включващ кратък преглед на предприетите мерки срещу сивата икономика в България и очертаващ възможностите за ангажиране на бизнеса, неправителствените организации и държавните институции в платформа за дългосрочно партньорство. Според анализа

въведените по-ниски данъчни и социално-осигурителни ставки, засиленият контрол от страна на българското правителство след 2003 г. и продължаващият икономически ръст, базиран на вътрешен кредит и на преки чуждестранни инвестиции, са довели до **свиване на сивата икономика с около 30% между 2002 и 2008 г.** Вероятно въздействието на тези мерки върху сивата икономика ще бъде еднократно и ограничено във времето, което изисква приоритет на правителствената политика в тази насока да бъде даден на **укрепването на правоприлагането**. Специално внимание следва да се обърне на прекъсването на корупционните връзки между сивите бизнес монополи и високопоставени политици и чиновници.

Предложението за изграждане на публично-честна платформа за прозрачно управление и бизнес етика като основен инструмент и база за справяне с проблема сива икономика в България беше представено на 27 май 2008 г. в хотел Шератон, София. На тази дата Центърът за изследване на демокрацията, с подкрепата на посолството на Кралство Нидерландия, организира кръгла маса, посветена на предизвикателствата пред икономическото

От ляво на дясно: Шефан Шишовиц, Председател на Управителния съвет, ЕВН България; Божидар Божинов, Председател, Българска търговско-промишлена палата; Пламен Орешиарски, Министър на финансите; Михаил Миков, Министър на вътрешните работи; Видел ван Ее, Посланик на Холандия; Д-р Огнян Шентов, Председател, Център за изследване на демокрацията; Бойко Борисов, Кмет, Столигна община; Проф. Валери Димитров, Председател на Сметната палата

развитие и конкурентоспособността на България, които поставя съществуването на сивата икономика. По време на събитието бяха изведени и две приоритетни области с цел контролиране на сивата икономика – съдебна и законодателна реформа и управление на публичните средства, включващо строг контрол на обществените поръчки, концесиите, замените на земя.

Като конкретна проява на работещо публично-частно сътрудничество, участниците в кръглата маса подчертаха ролята на Центъра за разработването на конкретни антикорупционни политики. В началото на 2008 г. Центърът предложи анализ и препоръки за ограничаване на негативното корупционно влияние на безмитната търговия по сухопътните граници на страната. Policy Brief No 13 *Ефективни политики за противодействие на корупцията и организираната престъпност в България: закриване на безмитната*

търговия демонстрира, че с приетия в края на 2006 г. Закон за безмитната търговия българският парламент е пренебрегнал обществените и международни ангажименти на правителството за постепенно затваряне на безмитните магазини и бензиностанции по сухопътните граници, предоставяйки на собствениците им безсрочни лицензи без провеждане на търгове и позволявайки им да компенсират загубите си чрез откриване на нови обекти по външните граници на ЕС. На практика приемането на закона е един от най-ясните примери за завладяване на държавата от икономически силни частни интереси.

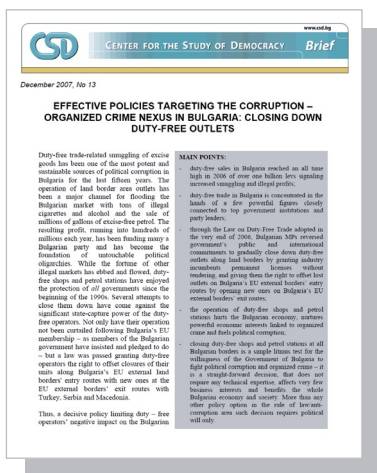
Центърът предложи две възможни мерки за намаляване на отрицателните ефекти, нанасяни от безмитната търговия по сухопътните граници:

- **закриване на безмитните магазини и бензиностанции.** Пос-

ледиците за икономиката ще са незабавни и категорично положителни (радикален подход);

- **забрана на продажбата на цигари в безмитните магазини и въвеждане на ограничения върху продажбите на бензин в бензиностанциите: 30 литра за леки автомобили и 200 литра за камиони и тежкотоварни превозни средства. Ще са необходими строг контрол и безкомпромисно прилагане на закона (умерен подход).**

След като Европейската комисия определи в свой доклад от февруари 2008 г. безмитната търговия по сухопътните граници като съсредоточие на корупция и организирана престъпност, през юни 2008 г. България закри безмитната търговия по сухопътните си граници.

II. Икономика на знанието

През 2008 г. продължи работата по темата икономика на знанието. Експерти от Центъра изготвиха анализ „България и Лисабонската стратегия на ЕС: постижения, проблеми, пер-

спективи“. В анализа се прави преглед на оценката и препоръките на Европейската комисия по отношение на Лисабонската стратегия и на Националната програма за реформи на България. В резултат на анализа авторите представят редица конкретни препоръки за подобряване на политиката, като най-важните от тях могат да се обобщят в:

- създаването на координационно звено за Националната програма за реформи;
- фокусиране на приоритетите на Националната програма за реформи в областите: конкурентоспособност и иновации и подобряване на бизнес средата, намаляване на корупцията и скритата икономика.

Анализът беше представен на заседание на Съвета за обществени консултации към Комисията по европейски въпроси към Народното събрание на 19 март 2008 г. В свой доклад Комисията възприе повечето от напреженията от Центъра за изследване на демокрацията препоръки.

На 17-19 октомври 2008 г. Центърът за изследване на демокрацията организира, заедно с Университета в Осло, семинар на тема „Иновации, права на интелектуалната собственост и тяхното международно и регионално регулиране на примера на икономиките от Югоизточна Европа“. Семинарът беше част от дейностите на европейската изследователска мрежа GARNET. Една от основните теми, които бяха обсъдени, беше връзката между международните и регионалните институции и процеси, регулиращи създаването и разпространението на знание: интернационализирането на образованието, изследователската дейност и иновационните системи; управлението на достъпа до

Семинар: Иновации, права на интелектуалната собственост и тяхното международно и регионално регулиране на примера на икономиките от Югоизточна Европа, 17-19 октомври 2008 г.

знание и неговото разпространение. Семинарът разкри как различните регионални и международни механизми за управление на правата на интелектуална собственост и иновациите влияят върху изграждането на икономики, базирани на знанието в области като международна търговия, преки чуждестранни инвестиции, ефективността на местните предприятия, човешкия капитал, информационни и комуникационни технологии и др.

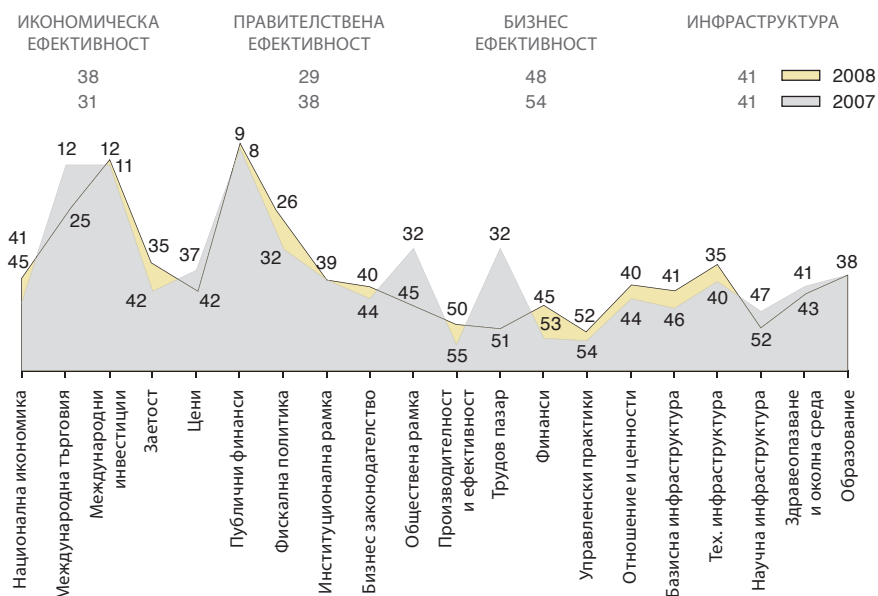
За целите на семинара бяха събрани предложения за научни статии, които изследват как международните и регионални регулаторни агенции и институции като Световната търговска организация, Общата спогодба за търговия на услугите, Споразумението за свързаните с търговията аспекти на правата на интелектуална собственост, ЮНЕСКО и ЕС оказват влияние върху иновациите и използването на правата на интелектуална собственост на регионално и национално равнище.

III. Конкурентоспособност

С участието на Центъра за изследване на демокрацията тази година България за трети път беше включена в **най-старата ежегодна класация на конкурентоспособността** на икономиките – Годишника на световната конкурентоспособност на IMD (International Institute for Management Development). Тя се публикува ежегодно от 1989 г.

Тази година България се нарежда на **39-то място от общо 55 икономики**, с две места по-напред в класацията в сравнение с миналата година. Положителното развитие се дължи на фактори като нарастващите международни инвестиции, стабилните публични финанси и стабилния валутен курс, намаляването на безработицата, ниския корпоративен данък, подобряването на базовата инфраструктура и по-евтините и по-достъпни технологии. Най-тревожните тенденции са

Графика 5. Профил на сравнителната конкурентоспособност на България

Стойностите на показателите показват позицията на България по съответния показател в класацията на 55 страни.

Източник: World Competitiveness Yearbook, IMD, 2008 и 2007 г.

в спада на позицията на България по отношение на трудовия пазар, обществено-политическата среда, научната инфраструктура. Все още като сериозни проблеми се разглеждат дефицитът по текущата сметка, износьт на стоки, застаряването на населението, наличието на корупция и етичните практики на бизнеса.

България има най-висок резултат по отношение на **ефективността на правителството** (29-то място в сравнение с 38-мо за 2007), за разлика от миналата година, когато най-добри резултати показва **ефективността на икономиката** (спад от 31-во място през 2007 на 38-мо място през 2008). Доброто представяне на страната по показателя ефективност на правител-

ството се дължи основно на същественния бюджетен излишък. Същевременно, класацията ясно показва, че се запазват съществените пречки пред конкурентоспособността на икономиката по отношение на управлението на публичната собственост и услуги, сивата икономика и корупцията. Най-притеснителното развитие по отношение на ефективността на икономиката през 2008 г. е нарастването на темпа на инфлация, което се дължи както на международната конюнктура, така и на ефекта на догонване на българската икономика, а също и в следствие на недостатъчната конкуренция на местния пазар. **Ефективността на бизнеса** е оценена по-високо в сравнение с предходната година (на 48-мо в сравнение с предпоследното 54-то място през

Пресконференция: Конкуренентоспособност на България 2008, 14 май 2008 г.

2007 г.), а по отношение на **инфраструктурата** няма промяна – България е класирана на 41-во място сред 55-те участници – същото като миналата година. Основните спънки за по-доброто представяне на България по тези две групи от показатели са нестабилната обществено-политическа среда през последните 8 месеца, оформящите се масови дефицити на пазара на труда и изоставането по отношение на научната инфраструктура.

IV. Център за дистанционно обучение и развитие

През 2008 г. Центърът за дистанционно обучение и развитие разработени онлайн обучения/презентации на следните теми за нуждите на Института за развитие (<http://www.developmentinstitute.org/>) на Центъра за международно частно предприемачество:

developmentinstitute.org/) на Центъра за международно частно предприемачество:

- Предприемачеството и иновациите като двигатели на икономическия растеж;
- Бизнес подходи в противодействието на корупцията;
- Предизвикателствата пред реформаторското мислене.

Институтът за развитие ще предоставя онлайн обучение на университети в целия свят, което значително ще повиши видимостта на Центъра за дистанционно обучение и развитие. Първите курсове ще бъдат проведени през 2009 г.

Социологическа програма / Витоша Рисърч

Акценти

- Проведени бяха множество социални, икономически, маркетингови и медийни изследвания. Чрез количествени и качествени методи бяха осъществени 30 000 персонални стандартизирани, полу-стандартизирани и телефонни интервюта и 3 дискусии във фокус групи. Резултатите от тези изследвания бяха обобщени в 14 аналитични доклада.
- Тематично преобладаващи в дейността на Витоша Рисърч през 2008 г. бяха маркетинговите проучвания – нагласи на потребителите към различни групи продукти, проследяващи изследвания на марки, съотношение марка/производител – цена, предлагане и търсене, конкурентоспособност.
- Значими изследвания бяха проведени в социално-икономическата сфера, например за децата без родителска грижа и социалното въздействие на Проекта за възстановяване на влажни зони и намаляване на замърсяването.
- През 2008 г. отново бяха проведени национални представителни изследвания сред населението и представители на бизнеса за равнищата на корупция и сива икономика в страната, съгласно ежегодния мониторинг, провеждан от Центъра за изследване на демокрацията.
- Витоша Рисърч проведе 18 изследвания по проекта Флаш Евробарометър сред обществеността и бизнес сектора в страната. Флаш Евробарометър се изпълнява по поръчка на Европейската комисия и е основен инструмент в работата на европейските политици, вземащи решения.
- Витоша Рисърч участва и в други проекти на международни институции. Основни акценти в тези проекти бяха нуждите от обучение на съдиите в Киргизстан, проучване сред малцинствата и виктимизационно изследване по поръчка на Европейската комисия, политиката на банките по отношение на прането на пари и Глобално изследване на Световната банка.

I. Икономически изследвания

Общественото мнение за банковите услуги в страната

Основната цел на това национално представително изследване, беше да събере информация за настоящото ползване на банкови услуги от българските домакинства и да проучи бъдещите им планове за използване на подобни услуги, както и да очертае доверието в българския банков сектор и икономика, и т.н.

Изследването се проведе сред 1000 български домакинства посредством персонално интервю. Акцентът на изследването е насочен към различните видове финансови инструменти, към които българското население проявява склонност, напълно приема и ползва или разглежда с твърде голяма резервираност за дългосрочно обвързване – влогове, дебитни/кредитни карти, потребителски и ипотечни кредити, и др. Като мотивация за одобрението или отхвърлянето на всеки от посочените банкови продукти респондентите посочват лихвения процент, схемата на издължаване, административно изискваните документи за кандидатстване, процента банково финансиране спрямо очакваното от клиента и времето, за което банковата институция приема положителна резолюция по отпускането на исканата сума. Предвид проблемите на страната през 1996-1997 г. интервюираните лица са приканени също да изразят своята прогноза и отношение към банковия сектор, и националната икономика като цяло, респ. доверието в националната валута.

Biggest Cities Review

Витоша Рисърч и Industry Watch продължиха започналия в началото

на 2006 г. общ изследователски проект *Biggest Cities Review*. Той предвижда изготвянето на *периодични доклади, които включват тримесечни обзори* по избрани теми. Основната цел на тези анализи е да предоставят надеждна и актуална информация, която да може да бъде използвана като основа за вземане на инвестиционни решения. Основните теми, които се засягат в периодичните доклади, са:

- Различия в цената на труда по градове;
- Средна работна заплата и предлагане на труд;
- Различия в цената на живота по градове.

През есента на 2008 г. беше проведено и национално представително изследване посветено на очертаващата се световна финансова криза, причините за спестяване на парични средства, ефективните начини, по които то се осъществява, категоризиране на факторите, които биха повлияли, според населението, на стабилността на финансовата система на страната, степен, в която респондентите са засегнати от рестриктивните мерки, които въвеждат банките в България.

Очаквания към доходите от труд

Проектът се осъществи съвместно с Научноизследователски съвет (НИС) при СУ „Климент Охридски“. Неговата цел бе чрез изследване на общественото мнение да бъдат проучени основни нагласи на населението към доходите от труд и принципите на тяхното формиране.

За постигане на поставената цел е проведено омнибусно изследване

сред населението на 15 или повече навършени години в цялата страна по метода на персоналното стандартизирано интервю. Обемът на извадката е N=1048.

II. Корупция, сива икономика и престъпност

Мониторинг на сивата икономика сред населението

Основната цел на изследването беше да проведе систематичен мониторинг на размера и динамиката на скритата икономика в България.

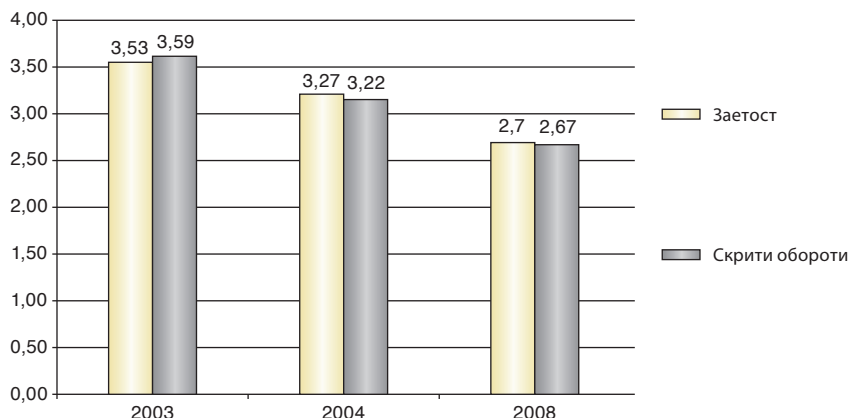
- Беше събрана по-подробна информация по следните въпроси:
- Трудова заетост на населението по типове трудова дейност;
- Наличие на трудови договори с работодателите;

- Дял на заетите с договор със „скрити клаузи“;
- Наличие на социални и здравни осигуровки;
- Издаване на данъчни документи при покупки на стоки за дълготрайна и ежедневна употреба;
- Издаване на данъчни документи при ползване на различни видове услуги.

Мониторинг на сивата икономика в бизнес-сектора

Проектът е възложен от Центъра за изследване на демокрацията и беше изпълнен чрез национално представително изследване. Изследването на бизнес сектора обхваща фирми от цялата страна. Основната цел на изследването е да проведе систематичен мониторинг на размера и динамиката на скритата икономика в България.

Графика 6. Динамика на под-индекси на скритата икономика за заетостта и скритите обороти

Източник: Витоша Рисърч

Беше събрана по-подробна информация по следните въпроси:

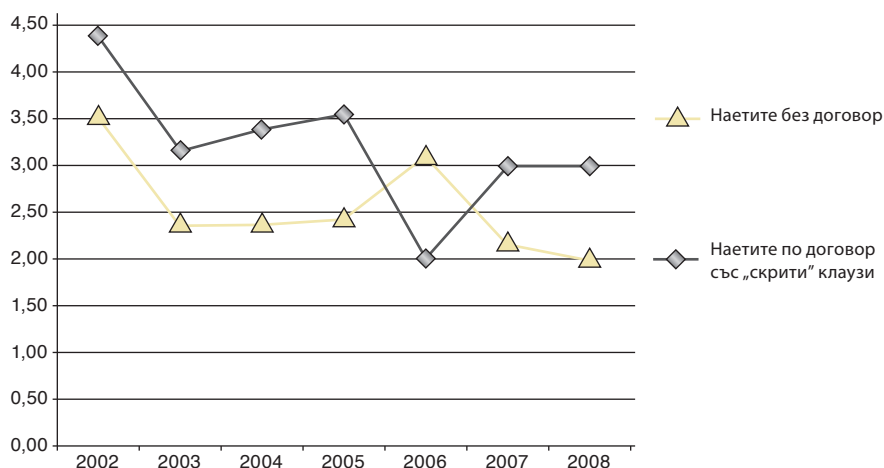
Измерване обхвата на скритата икономика чрез индекси групирани в следните категории: Обхват на скритата икономика, специфични проявления на скритата икономика, трудови взаимоотношения, скрити обороти, Преразпределение.

Някои от най-важните теми в изследването са:

Обща оценка на предприемачите към бизнес климата, качество на законодателството и административните изисквания в България;

- Дял на заетите с договор със „скрити клаузи“ в съответния сектор;
- Неиздаването на данъчни фактури за продажби в съответния сектор;
- Практики за укриване на обороти в съответния сектор;
- Практики за укриване на печалби в съответния сектор;
- Незаконен внос/ износ в съответния сектор;
- „Източване“ на ДДС в съответния сектор;
- Избягване/ укриване на данъци, мита и акцизни задължения в съответния сектор.
- Основни пречки пред развитието на бизнеса;
- Дял на заетите без договор в съответния сектор;

Графика 7. Динамика на под-индекси на скритата икономика за наетите без договор и наетите със скрити клаузислужители.

Източник: Витоша Рисърч

Система за мониторинг на корупцията

Корупционните индекси обобщават най-важните изводи от количествените изследвания по отношение разпространението на корупционни практики сред различни социални групи и техните нагласи към различни аспекти на корупционното поведение.

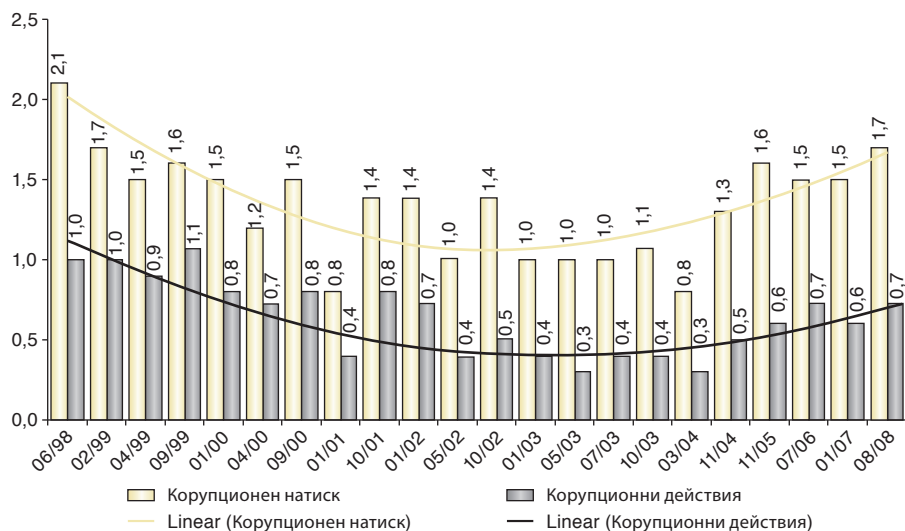
- Корупционните индекси са групирани в няколко категории:
- Нагласи към корупцията;
- Корупционни практики;
- Разпространение на корупцията;

- Очаквания, свързани с корупцията.

Резултатите от проучването показва следното:

За периода 1998-2008г. е характерна тенденцията на първоначално намаляване на реалната и на потенциалната корупция сред българското население, след което в последните четири години отново се регистрира тяхното нарастване (Графика 2). След 2004г. бяха констатирани тревожни признаци за увеличаване на корупционните сделки. През 2008г. се наблюдава слабо нарастване на стойността на индексите „Участие в корупционни сделки“ и „Корупционен натиск“ сред българските граждани.

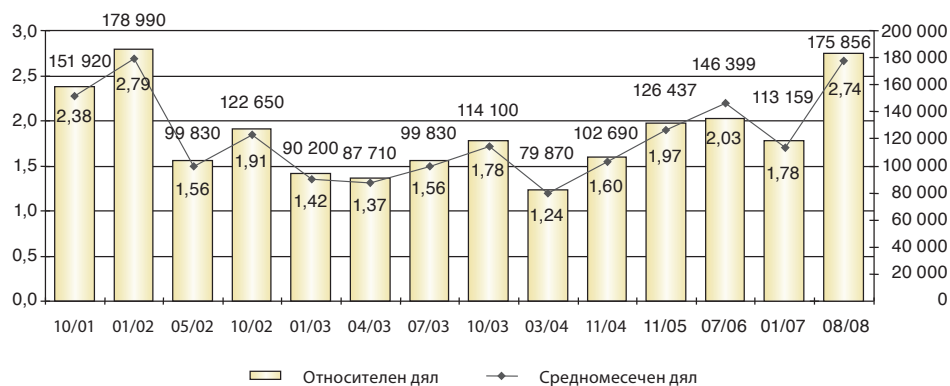
Графика 8. Динамика на индексите „Участие в корупционни сделки“ и „Корупционен натиск“ – население (min=0, max=10)*

Източник: Витоша рисърч/СМК

(*) Минималната стойност на двата индекса е нула, когато не са извършвани никакви корупционни сделки и не е оказван никакъв корупционен натиск, а максималната е 10, ако всички взаимодействия на гражданите с администрацията включват корупционен елемент.

Графика 9. Средномесечен брой и относителен дял на осъществените корупционни сделки¹

Източник: Витоша рибърч/СМК

Ако през 1998-1999г. средномесечният брой на признатите от пълнолетните български граждани участия в корупционни сделки е в интервала 180 – 200 хиляди месечно, то в периода юли 2003 – март 2004 той варира около 80-90 хиляди месечно (Графика 2). След 2004г. броят на реално осъществените корупционни сделки се връщат към по-високите стойности, характерни за по-ранния период 2000-2001г. През 2008г. средномесечният брой на корупционни транзакции, в които са участвали български граждани нараства до около 175 хиляди.

Тенденцията при разпространението на реалната и потенциалната корупция в стопанската сфера обаче, е противоположна. Индексът на реалната корупция в стопанската сфера намалява осезаемо – от 1.1 през ноември 2005г. на 0.4 през август 2008г., т.е. равнището на корупционна виктимизация е спаднало почти три пъти

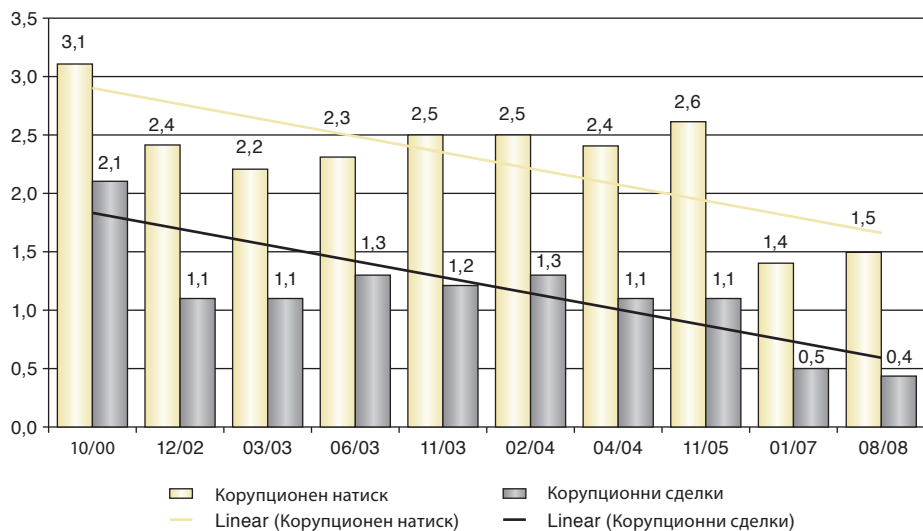
(Графика 3). Намалява и корупционният натиск от страна на обществени и административни служители спрямо фирмите. Стойността на индекса, отразяващ равнището на корупционния натиск, спада от 2.6 (ноември 2005) на 1.5 (август 2008г.). С ограничаването на оказвания корупционен натиск върху фирмите, все по-малко бизнесмени споделят, че в техния бранш е утвърдена практика да плащат допълнителни неофициални суми, за да развият бизнеса си.

Национално изследване на престъпността – 2008

В началото на 2008 г. Витоша Рибърч проведе поредното национално представително изследване по поръчка на Министерство на вътрешните работи, целящо проучването на различни аспекти на престъпността, честотата на извършваните престъпления, тяхната тежест, оценка на

¹ Бележки: Изчисленията за броя на корупционните сделки се базират на данните от преброяването на населението (март 2001г.), според които общият брой на населението над 18 г. е 6 417 869, а 1% от извадката съответства на 64 180 души.

Графика 10. Динамика на индексите „участие в корупционни сделки“ и „корупционен натиск“ – бизнес (min=0, max=10)

Източник: Витоша ризърч/СМК
(Корупционни изследвания на българския бизнес)

действията на полицията и т.н. Обхващат се две основни групи престъпления: **срещу собствеността** (кражби на и от автомобили, кражби на велосипеди и мотоциклети, кражби и опити за кражби от дома) и **престъпления срещу личността** (грабежи, кражби на лично имущество, сексуални престъпления и нападения). Използваният изследователски метод е персонално стандартизирано интервю сред 2500 души на възраст над 15 години.

Въз основа на събраната информация е изготвен доклад, който да подпомогне набелязването на мерки за ефикасно противодействие на различните престъпни деяния. Данните от НИП 2008 показват, че слабо се увеличават кражбите на автомобили, докато кражбите на велосипеди показват относителна стабилност с тенденция

за намаление; кражбите с взлом през последните 6 години намалява, а в последната година се стабилизира на относително ниско равнище, но броят на пострадалите от опити за взломна кражба слабо се увеличава. Броят на жертвите на сексуални престъпления през последните две години остава относително устойчив. Регистрира се известно понижаване на броя на жертвите на нападение.

Използваният в НИП изследователски инструментариум регистрира равнището на виктимизация сред населението за 11 вида престъпления. Един от основните индикатори за оценка равнището на престъпност в страната се базира на въпрос за всяко от изследваните престъпления: „През последните 5 години ставали ли сте жертва на... ?“. НИП 2008 г. регистрира значително намаляване

Таблица 1. Жертви на престъпления през последните 5 години (%)

	НИП 2002	НИП 2004	НИП 2005	НИП 2007	НИП 2008
Кражба на кола – фургон – камион	2,3	3,0	2,3	1,2	1,9
Кражба на вещь или част от кола	12,7	10,5	10,4	7,3	7,6
Умишлени повреди на кола – фургон- камион	5,7	6,2	4,7	-	5,0
Кражба на мотоциклет	7,7	5,6	-	7,9	-
Кражба на велосипед	12,0	14,3	12,4	10,7	10,3
Взломна кражба	10,4	10,2	7,2	5,4	5,5
Опит за взломна кражба	5,8	5,4	3,0	3,4	3,7
Грабеж	1,5	2,8	1,2	1,5	1,1
Кражба на лично имущество	14,5	10,7	7,3	7,4	7,6
Сексуални престъпления	0,9	1,0	0,3	0,6	0,5
Нападение заплаха	4,6	5,1	2,6	4,5	2,7

База: НИП 2002г. Население N=1615; НИП 2004г. Население N=1101;
НИП 2005г. Население N=1202; НИП 2007г. Население N=2463; НИП 2008г.
Население N=2499

на равнището на виктимизация в сравнение с 2002 г. През последната година обаче тенденцията на намаляване е прекъсната и равнището на виктимизация остана без промяна. Престъпленията, при които се регистрира спад в дела на жертвите през последната година, са: грабежите, нападенията/заплахите и кражбите на велосипед. Непроменени са дяловете на пострадалите от кражби на вещь или част от кола, взломни кражби и опитите за такива, кражби на лично имущество и сексуални престъпления. Леко е увеличен дялът на потърпевшите от кражби на автомобили/камиони.

Тенденциите в равнището на виктимизация (намаляване или липса на изменение), регистрирана от НИП, като цяло е в съответствие с данните от полицейската статистика. Известно безпокойство буди увеличението на виктимизацията на българските граждани през 2007 г., но засега то остава в рамките на възможната статистическа грешка и е по-скоро индикатор за липса на по-нататъшни промени спрямо съществуващите равнища на виктимизация.

Броят на жертвите на престъпления е по-малък в сравнение с броя на извършените престъпления, тъй като

Графика 11. Жертви на престъпления според НИП и брой престъпления, регистрирани от полицията

База: НИП 2002г. Население N=1615; НИП 2004г. Население N=1101; НИП 2005г. Население N=1202; НИП 2007г. Население N=2463; НИП 2007г. Население N=2499

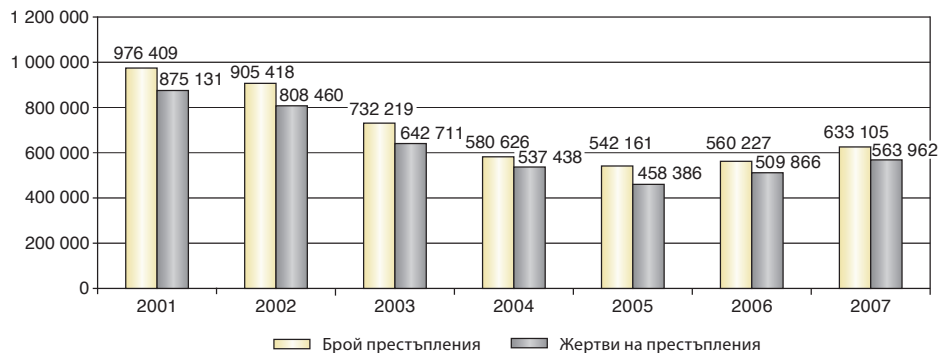
част от гражданите стават жертви на повече от едно престъпление (Графика 4). Броят на жертвите на криминални деяния е намалявал през разглеждания период средно с около 73 хиляди души годишно до 2005г., след което се регистрира слабо нарастване както в броя на извършените престъпления, така и в броя на пострадалите от тях.

Основните фактори, които влияят върху разликата между броя на регистрираните в полицейската статистика престъпления и действителната престъпност в страната, са два. На първо място, това е степента на латентност, определяна чрез дела на жертвите на престъпления, които не заявяват за тях в полицията. Според гражданите, **недостатъчните усилия, полагани от органите на реда, както**

и не достатъчната им ефективност, са най-значимите причини за нежеланието на жертвите да уведомяват полицията за извършените престъпления. Тези причини водят и до известно намаление в дела на заявките пред органите на МВР за извършените престъпления през последната година. Чувствителното повишаване на разкриваемостта на престъпленията, подобряването на отношението към пострадалите и увеличаването на публичността за работата на полицията се очертават като най-важни фактори за намаляване на латентността, стабилизиране на доверието в полицията и нарастване на дела на престъпленията, които се съобщават от гражданите.

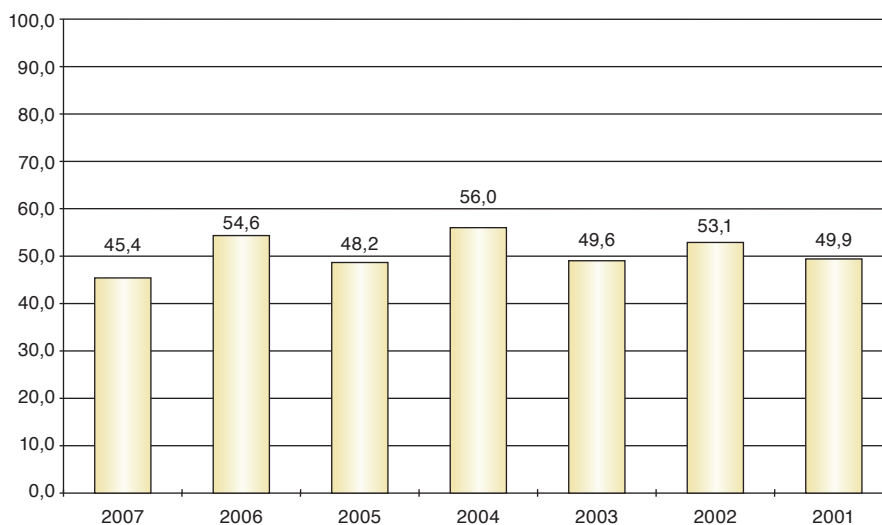
Втори фактор, влияещ върху несъответствието между действителна-

Графика 12. Брой жертви на престъпления и брой престъпления според НИП

База: НИП 2002г. Население N=1615; НИП 2004г. Население N=1101;
 НИП 2005г. Население N=1202; НИП 2007г. Население N=2463; НИП 2008г.
 Население N=2499

Графика 13. Дял на заявените в полицията престъпления (%)

База: Всички жертви

та и регистрираната престъпност, са различните полицейски филтри при отчитане на заявените престъпления. Тези филтри са различни при различните видове престъпления и поради тях заявени в полицията престъпления не винаги се отчитат от полицейската статистика.

III. Социални изследвания

Оценка на резултатите от проект STEPSS

През 2008 г. беше проведен първия етап от проекта. Целта му беше да адаптира въпросник и да направи анализ и обработка на данни от проучване сред полицейски служители в градовете София, Пловдив и Хасково. Целта на проучването беше да се проследят нагласите на служителите относно новите процедури, които проектът въвежда за елиминиране на етническото профилиране в полицейската дейност, както и да се анализират оценките им след няколко-месечен период на работа по новите процедури. Проверките и обиските са най-важният превантивен фактор по отношение на кражбите и грабежите, вкл. и кражбите на МПС, а също и по отношение на престъпленията свързани с наркотици. Част от анкетираните смятат, че проверките са важен фактор за разкриването на практически всякакви престъпления. Като най-значими за предприемането на обиск или проверка са посочени фактори, които са свързани с конкретната полицейска работа. Такива са оперативната информация, както и оплакванията от страна на гражданите. От основна важност е най-вече личният опит и знания на полицаия. Според получените резултати е значима констатацията, че полицейските служители не смятат етническата принадлежност на лицето

като определяща за предприемането на проверка.

За целите на изследването са интервюирани 180 служители от София, Пловдив и Хасково.

Дискриминация и престъпления срещу малцинствата

Изследването се провежда по инициатива на Агенцията за основните права на Европейския съюз в 27-те страни-членки. То цели да установи дали съществува и в какви степени дискриминация по отношение на различни малцинствени групи в общуването и взаимоотношенията им с частни и физически лица и институции: при кандидатстване за работа или за кредит, при покупка на жилище, при посещение на лекар или на болница, в ресторант или държавно учреждение, дали органите на реда и митническите власти проявяват различие по време на упражняването на своята дейност, дали респондентите биха могли да идентифицират негативно отношение поради етнически произход, пол, сексуална ориентация, възраст, религия или физически увреждания.

Националното представително изследване беше проведено по метода на персонално стандартизирано интервю в дома на респондента, като бяха интервюирани 500 представители на българското население, 500 етнически турци и 500 ромски представители.

Проучване и оценка на общественото мнение и социалното въздействие на проект „Възстановяване на влажни зони и намаляване на замърсяването“

По териториален обхват изследването е съсредоточено в районите на Природен парк „Персина“ и Защите-

на местност „Калимок-Бръшлен“. От 2002 година насам Министерството на околната среда и водите, Министерството на земеделието и горите (впоследствие Министерство на земеделието и продоволствието) и общините Тутракан, Сливо поле, Белене, Свищов и Никопол работят по проект „Възстановяване на влажни зони и намаляване на замърсяването“, финансиран от Глобалния екологичен фонд. Негова основна цел е да помогне на България да изпълни националните и международни ангажменти за намаляване на трансграничните биогенни вещества и да съхрани биоразнообразието в басейните на р. Дунав и Черно море чрез възстановяване на влажни зони, по-добро управление и устойчиво използване на водните ресурси.

Министерството на околната среда и водите възложи на Витоша Рисърч да извърши социална оценка на въздействието на проекта. За целта бяха проведени персонални стандартизирани интервюта с 420 жители на възраст над 18 години от Белене, Никопол, Драгаш войвода, Тутракан, Старо село, Нова Черна, Цар Самуил, Бръшлен и Бобово, персонални стандартизирани интервюта сред 98 представители на частния бизнес, бизнес организации, НПО и граждански сдружения в проектните зони – Плевен, Русе и Силистра, и дълбочинно полу-структурирано интервю с 15 представители на общински и областни институции и организации, както в проектните зони, така и в центровете на областите, в които се намират те – градовете Плевен, Русе и Силистра.

Анализ на децата без родителска грижа и деца в риск да изгубят родителската грижа в България

През 2008 г. Витоша Рисърч проведе изследване по поръчка на SOS

детски селища. Основната цел на извършения анализ беше да направи преглед на мненията, стратегиите и програмите на основните обществени институции, НПО и индивиди, активни в областта на правата на детето, по отношение на целевата група. В частност, бяха идентифицирани основните причини за нарушаване на правата на детето и пропуските в капацитета за справяне с тях чрез консултиране със заинтересованите страни.

Иновации – 2008

Изследването е по поръчка на Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ и е финансирано от Европейската комисия. Неговата основна цел е да набере информация за иновационната дейност на българските предприятия, технологичните им потребности и основните бариери пред техния растеж. Част от въпросите са насочени към събиране на информация за фирмите за да се наблюдава как се променят иновационните характеристики на фирмите според оборота, броя заети и др. Проучването се съсредоточава върху иновациите на фирмите, които са резултат от технологично развитие, процесните иновации, въведените нови организационни методи, нови маркетингови стратегии и нови управленски похвати за подобряване на конкурентните позиции, ползването на патенти и лицензи, закупуването на ново технологично оборудване, свързано с производството на нов продукт или предоставянето на нова услуга, обучение на персонала за работа с нов производствен процес или метод на доставка, иновационно сътрудничество, защита на собствено разработените продукти.

Изследването е национално представително сред 1000 фирми, като използваният метод е персонално стандартизирано интервю.

Флаш Евробарометър

Витоша Рисърч продължи работата си по Флаш Евробарометър като проведе над 15 изследвания сред различни целеви групи, обхващащи различни актуални въпроси на европейско ниво, като: представите на населението за бъдещето на Европа след 20 г., младежите и техните права, младежите и употребата на наркотици, младите хора и науката, душевното здраве на децата, доверието на гражданите в информационното общество и пр. Използваният метод за регистрация на данните бе стандартизирано телефонно интервю.

Флаш Евробарометър е основен инструмент в работата на европейските политики, вземащи решения. Изследването обхваща 34 държави и чрез него се набира и анализира актуална информация от гражданите в Европейския съюз и страни извън ЕС по най-актуалните социални, икономически и политически въпроси.

Предизвикателствата пред противодействието на прането на пари

За целите на проучването, което Контрол Рискс (Control Risks) възложи на Витоша Рисърч, интервюерите се срещнаха с управителите на действащите в страната банки. Част от въпросите целят да установят доколко има връзка между типа банка местна/международна и ефективността ѝ по отношение на предотвратяването на прането на пари /ангажиран човешки ресурс, специално разработена програма за действие, обучаващи курсове/. В тази връзка трябва да се определи степента на запознатост със законовите разпоредби в страната и Европейския съюз, като цяло. Респондентите споделиха впечатленията си в кои финансови структури се наблюдава най-много прането на пари.

Изследване на нуждите от обучение на съдиите в Киргизстан

В края на 2008 г. Витоша Рисърч стартира проучване сред съдиите в Киргизстан, с цел установяване на основните им нужди от обучение. Проектът бе възложен от International Development Law Organization (IDLO), Рим. Проектът включва количествено изследване по метода на прякото стандартизирано интервю със съдии от цялата страна и различни нива на съдебната система. В изследването са включени около 200 съдии.

Проектът е насочен към идентифициране на основните образователни нужди за съдиите в Киргизстан и усъвършенстването на съдебните административни процедури. Резултатите от проекта ще послужат за разработването и организирането на дългосрочна програма, която да отговаря на образователните потребности на съдиите в Киргизстан.

Глобално изследване на Световната банка

Основният фокус на проекта е да се подпомогне Групата на Световната банка (ГСБ) в разбирането на нагласите и мнението на лидерите и заинтересованите страни по отношение на въздействието и работата на Световната банка в различни страни по света. Друга важна цел е да се идентифицират и проследят мненията по отношение на големи световни проблеми, свързани пряко със социалното и икономическото развитие. Тази инициатива е глобална и включва повече от 45 различни страни.

Основните категории респонденти в изследването бяха: служители в Министерски съвет, Министерството на финансите и министерства, отговор-

ни за развитието, но също министерствата на земеделието, здравеопазването, образованието и енергетиката, Членове на ръководствата на медии, както специализирани, така и масови, включително електронни, печатни, онлайн и публично финансирани медии; управленски персонал, свързан с и назначен в НПО; членове на ръководна длъжност в граждански организации като синдикати или други трудови организации, организации, основани на религиозни вярвания, местни граждански движения, екологични групи, фондации и групи за защита на човешките права; членове на ръководна длъжност в академични институции, изследователски фондации и фондации, изучаващи и формиращи политики, изследователски организации и тинк-танкове; членове на ръководствата на частни фирми и организации, свързани с ролята и действията на Световната банка (напр. финансово банкиране, производство, инфраструктура, технологии и т.н.)

За набиране на необходимата информация, бяха използвани персонално стандартизирано и телефонно стандартизирано интервю, като бяха проведени общо 59 интервюта.

IV. Медийни и маркетингови изследвания

Изследване сред абонатите на в-к Дневник и списание Бакхус

Проектът осигурява информация за начина, по който се възприема списание Бакхус, темите, които читателите харесват и четат, както и теми,

които биха искали да следят, но не откриват в списанието. Използваният изследователски метод е стандартизирано телефонно интервю.

Изследване сред абонатите на в-к Дневник и списание Джентълмен

Проектът осигурява информация за начина, по който се възприема списание Джентълмен, темите, които читателите харесват и четат, както и теми, които биха искали да следят, но не откриват в списанието. Използваният изследователски метод е стандартизирано телефонно интервю.

Маркетинговите изследвания, които Витоша Рисърч проведе през 2008 г., обхващаха основно следните области:

- Проследяващи изследвания на марки спиртни напитки;
- Пазарът на моторни масла;
- Ценова еластичност на лекарствени средства;
- Нагласи сред клиентите на автомивки;
- Потенциални потребители на универсален търговски център (МОЛ);
- Пазарна осъществимост на идеите и позициониране на продуктите и услугите на консултантска фирма за набиране на търговски представители;
- Нагласи към пускането на пазара на нов козметичен продукт.

Европейска програма

През 2008 година Европейската програма на Центъра концентрира вниманието си върху новите заплахи за сигурността в контекста на членството на България в Европейския съюз. Програмата инвестира значителни усилия в институционализирането на публично-частно партньорство при противодействието на престъпността и спомогна за осъществяването на ползотворен дебат относно възприемането на общи евроатлантически стандарти в областта на отбраната и изграждането на демократични институции. Сред акцентите в дейността на Европейската програма бяха:

Акценти

- Активна подкрепа на диалога за приемственост при международната помощ за развитие в сферата на демократичните реформи – изключително важен за „третия сектор“ проблем след изтеглянето от България на традиционни донори като Американската Агенция за международно развитие и други двустранни програми за помощ.
- Сътрудничество с държавни неправителствени организации от юго-източна Европа с подобни проблеми на икономическото и институционалното развитие по пътя към пълноправно членство в Европейския Съюз и НАТО.
- Подпомагане на диалога по въпросите на енергийната сигурност и енергийната независимост, както и по въпросите на отбраната – на национално и европейско равнище – с оглед на подобряването на институционалната инфраструктура и законовата рамка в тази област.
- Осигуряване на експертна непартийна платформа за осъществяване на ефективни реформи в сектора за сигурност в страната.
- Подкрепа на общите усилия на правителствените институции и гражданското общество при противодействието на престъпността. За тази цел, в сътрудничество с Министерството на вътрешните работи Центърът анализира тенденциите в престъпността в България и провежда ежегодни Национални изследвания на престъпността, които вече са се наложили като основен източник на данни и анализи относно динамиката на конвенционалната престъпност в България

I. Евро-атлантически стандарти

Евро-атлантическите измерения на демократичното развитие на страната са също сред основните приоритети на програмата. Намирането

на допирни точки между сътрудничеството със САЩ, от една страна, и Европейския съюз от друга, е ключ към превръщането на България в надежден евро-атлантически съюзник. В тази връзка Центърът продължи да

Д-р Огнян Шентов при откриването на конференцията

насърчава и съдейства на диалога с партньорите от САЩ и ЕС. Международната конференция „Демокрация, която дава резултати“, организирана през май 2008 от Центъра и Американската агенция за международно развитие направи обзор на ролята на международната помощ, особено тази от САЩ и Европейския съюз, и гражданските организации в демократизацията в България и Западните Балкани от гледна точка на натрупания опит за връзката между политически реформи, икономическа свобода и граждански инициативи.

Във встъпителното си слово председателят на Управителния съвет на Центъра за изследване на демокрация Огнян Шентов подчерта, че втората фаза на българския преход, започнала в края на 90-те години, преминава под знака на антикорупционната платформа и инициативи на гражданското общество. В тази връзка г-н Шентов откри възможността българските реформи да бъдат обвързани към процесите на европейската интеграция като по такъв начин получат сериозен външен импулс. Особено след влизането

на България в Европейския съюз през 2007-ма година прилагането на общо-европейското право и на стандартите на прозрачност и отчетност се превърнаха в предусловие за финансовата подкрепа за реформите.

Основните изказвания на конференцията направиха посланикът на САЩ Джон Байрли, министърът по европейските въпроси Гергана Грънчарова, Елизабет Джоунс, бивш помощник на държавния секретар на САЩ по европейските въпроси, Андрю Нациос, бивш администратор на Американската агенция за международно развитие, Куентин Пийл, международен редактор на вестник „Файненшъл таймс“ и други.

Посланик Байрли подчерта, че Българският опит е от уникално значение в контекста на Балканите. От страна, преминала през драматичен преход в началото на 90-те години, днес България е в свършено нова фаза на развитието си като член на Европейския съюз, а дори вече и като страна-донор по програми за развитие. Демокрацията, обаче, не е еднократно действие и

Посланик Байрли (вляво) и Андрю Нацнос

посланик Байрли подчерта необходимостта от постоянна обратна връзка между демократичното управление и нуждите и ценностите на гражданите. Той очерта и ролята на гражданския сектор като посредник при възприемане на международната помощ за прехода в страната.

Андрю Нацнос, бивш администратор на Американската агенция за международно развитие, анализира връзката между конфликтите и демократичното развитие, като подчерта, че връзката между степента на демократизация и отсъствието на конфликти и правопрпорционална. Той наблегна и на необходимостта да се балансира помощта за развитие на обществените услуги при прихода към демокрация с инвестирането в институционално развитие.

В изказването си пред участниците в конференцията министър Гергана Грънчарова изрази благодарност към Американската агенция за международно развитие за подкрепата, която е оказвала на реформите в страната от самото им начало. Тя изложи и виж-

дането си за ролята на Европейския съюз – и България като негов член – в трансформирането то Западните Балкани от регион на конфликти и нестабилност в демократична и просперираща общност от държави.

Елизабет Джоунс, бивш помощник на държавния секретар на САЩ по европейските въпроси, направи обширен анализ на ролята на гражданските организации в прехода към демокрация. Тя подчерта връзката между устойчивостта на реформите и степента на участие на всички граждани в този процес. Посланик Джоунс представи дейността на неправителствените организации по структуриране на обществения диалог и водещата им роля по трудните и деликатни въпроси на прехода.

На конференцията присъстваха представители на държавни и неправителствени институции от Албания, Босна и Херцеговина, Косово, Македония, Сърбия, Хърватия и Черна гора.

Сред важните моменти в работата на Европейската програма през пос-

Министър Гергана Грънзарова

ледните години е приобцаването на страната към **евро-атлантическите стандарти в областта на отбраната**. В тази връзка, на 27 октомври 2008 г. Центърът за изследване на демокрацията проведе кръгла маса за публично обсъждане на проекта за Закон за отбраната на Република България. В кръг-

лата маса взеха участие министърът на отбраната Николай Цонев, началникът на Генералния щаб на Българската армия генерал Златан Стойков, народни представители, зам.-министри, бивши началници на Генералния щаб и зам.-министри на отбраната, експерти и представители на медиите.

Майкъл Фриц, директор на мисията на Американската агенция за международно развитие

От ляво на дясно: посланик Тодор Чуров, зам.-министър на външните работи, Николай Цонев, министър на отбраната, посланик Бойко Ноев, генерал Златан Стойков, началник на Генералния щаб

Във въстпителните си думи при откриването на кръглата маса посланик Бойко Ноев, директор на Европейската програма на Центъра, и бивш министър на отбраната подчерта, че членството на България в НАТО, ускорената професионализация на армията, както и фактът, че Министерството на отбраната изпълнява задачите си в коренно променена среда, налагат приемането на нов закон.

В своето изложение министър Николай Цонев подчерта важността на Закона за отбрана. Това е закон уреждащ отношенията в една важна национална институция и приемането му не бива да се бави, без разбира се да се допускат компромиси. Министър Цонев отбеляза, че това е закон, който отчита настъпилите в страната ни промени през последните години, както и че отделя значително място на повишаване на социалния статус и сигурността на военнослужащите.

Зам.-министърът на външните работи посланик Тодор Чуров припомни,

че Законът за отбрана е специален закон с много широк обхват, който по същество представлява принос в процеса на реформа, както на армията, така и на страната. Необходимо е строго да се съблюдава принципа на деполитизация, както и да се обърне специално внимание на въпросите за координацията при изпълнение на мисии зад граница, да се търси най-добрия баланс между съюзническите ангажименти и интересите на страната. В заключителната част на кръглата маса участниците се обединиха около становището, че дискусиата е била ползотворна и открита и очевидно няма да бъде последна по темата.

II. Превенция на престъпността

Една от областите на дългосрочен интерес работата на Европейската програма е възприемането на европейски стандарти в областта на **превенцията на престъпността**. След като през 2005 г. с ключовата помощ на Центъра беше създадена Държав-

От ляво на дясно: Генерален комисар на МВР Павлин Димитров, министър Михаил Миков, председател на Държавно-обществената консултативна комисия по въпросите на превенцията на престъпността, д-р Огнян Шентов, Тихомир Безлов

но-обществената консултативна комисия по въпросите на превенцията на престъпността, Центърът допринася за успешната работа на Комисията чрез изследване на различните аспекти на престъпността в страната, като през 2008 г. акцентът беше върху анализ на тенденциите в тази област. През септември 2008, Центърът подготви и представи на открито заседание на Комисията редовния си годишен анализ на динамиката на конвенционалната престъпност.

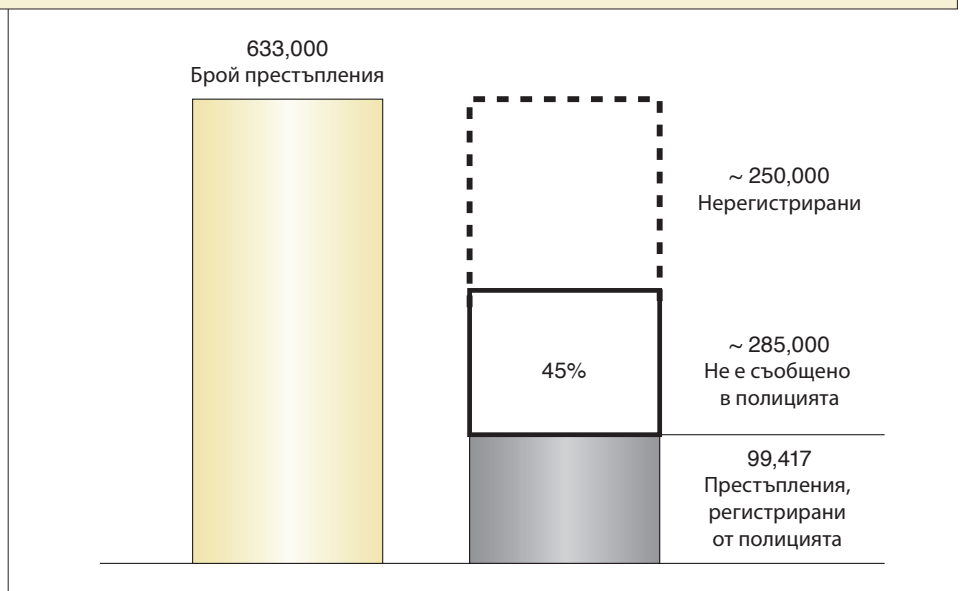
На заседанието на Комисията на 8 септември 2008 г. г-н Тихомир Безлов, главен експерт в Центъра, представи динамиката на конвенционалната престъпност в България за 2006 и 2007 година, като анализира и съпостави данните на Националните изследвания на престъпността (НИП) за 2006 и 2007 година с официалната полицейска статистика за същия период. Г-н Безлов проследи причините за различните резултати в показателите на официалната статистика и тези на виктимизационните изследвания и

факторите, оказващи влияние на динамиката на конвенционалната престъпност.

На заседанието, председателят на Комисията г-н Михаил Миков, министър на вътрешните работи, подчерта значението на Националните изследвания на престъпността в България, редовното открито представяне на резултатите от тях и приноса в това отношение на Центъра за изследване на демокрацията, като организация, която се занимава най-активно с въпросите на превенцията на престъпността. Генералният комисар на МВР Павлин Димитров представи гледната точка на Министерството на вътрешните работи, провежданите практически мерки за противодействие на конвенционалната престъпност, и постигнатите резултати.

Другият важен аспект на превенцията на престъпността, в реформата на който Центърът има ключова роля, са **ефективните полицейски проверки**. През 2008 г. съвместните усилия на

Графика 14. Оценки на латентността и полицейските филтри (2007)

Центъра и Главна дирекция „Противодействие на престъпността, опазване на обществения ред и превенция“ в МВР бяха насочени към провеждане на обучения и разработване на наръчник и методология за извършване на полицейски проверки, както и програма за обучение и система за мониторинг на програмата. Резултатите от тази работа са свързани с намаляване на непропорционалността на поли-

цейските проверки, които са резултат от комплексен набор от фактори. Този проект на Центъра внесе значителен принос в подобряване на управленските механизми за установяването на евентуални злоупотреби с правомощия и справянето с проблемите в техния зародиш, чрез усъвършенстване на системите за регистрация на данни и наблюдение на работата на отделните полицейски служители.

Част втора
Администрация и управление

Администрация и управление

Центърът за изследване на демокрацията е регистриран в Централния регистър на Министерство на правосъдието като неправителствена организация в обществена полза. Този тип организации по закон имат допълнителни задължения във връзка с финансовата отчетност и представянето на годишни доклади за дейността.

През 2008 в Центъра бяха заети общо 33 души, от които 27 души управленски и професионален персонал (в това число консултанти на граждански договор) и 6 души административен персонал.

Прилагането на добри управленски практики има решаващо значение за успеха на Центъра за изследване на демокрацията. През 2008 г. продължи адаптирането към работа в променящата се среда на донорски програми и новите финансови инструменти на Европейския съюз за периода 2007-2013: Седма рамкова програма, финансовите механизми в областта Правосъдие и вътрешни работи, Оперативните програми, управлявани от правителството на Република България и др.

През 2008 г. започна изпълнение на проект по Оперативна програма „Административен капацитет“ насочен към укрепването на капацитета на Центъра за изследване на демокрацията за работа в областта Правосъдие и вътрешни работи. В резултат от проекта:

- **Укрепна организационната структура и капацитет** на Центъра в областта на организационния дизайн, методиката за

анализ на изследователски данни, а така също и усъвършенстване на уменията за провеждане на обучения и изнасяне на презентации. През 2008 г. бяха проведени 31 дни обучения, групирани в 10 теми. Това включва 43 обучени експерти от Центъра и други граждански организации, 53 обучени експерти (вкл. държавни институции) и 4 обучени граждански организации. В резултат от обученията сътрудниците на Центъра повишиха своите знания в следните области: организационна диагностика, сканиране на хоризонтите, сценарно планиране, стратегическо планиране, изграждане на система от показатели за оценка на развитието, моделиране на бизнес процеси, моделиране на работните процеси, софтуер за съвместна работа, статистически методи за анализ на данни, презентационни умения.

- Бяха **разработени вътрешни организационни документи**, чрез които се очертава развитието на Центъра през следващите няколко години: организационна диагностика, анализ на мисията и визията на Центъра, система от ключови показатели за успех, оптимизация на организационните процеси, Стратегия за организационно развитие на Центъра и план за действие за нейното практическо прилагане.
- **Повиши се капацитета на сътрудниците на Центъра в областта на правосъдието и вът-**

решните работи. Сътрудниците на Центъра се запознаваха със съществуващите в тази област стандарти и добри практики в страните на Европейския съюз, мониторинг, анализ и оценка на публични политики и обществени процеси, политики за превенция и мониторинг на престъпността.

Отчетността и прозрачността са ръководни принципи в работата на Центъра за изследване на демокрацията. Тези принципи са произтичат от дейностите на Центъра и са свързани с критичния анализ на реформите в страната. Прилагането на тези принципи се осъществява чрез:

- Ежегодното публикуване на одиторски отчет от 1992 г.
- Извършването на одит на отделни проекти
- Публикуване на годишни отчети (от 1994 г.)
- Редовно публикуване на информация за дейността на интернет сайта на Центъра
- Предоставянето на информация за изпълняваните проекти и резултатите от тях на средствата за масова информация
- Издаването на широк спектър от анализи и доклади
- Укрепването на консултантските звена на Центъра – Витоша рисьрч и Проект 1.

Сътрудници на Центъра за изследване на демокрацията

Управителен съвет

Огнян Шентов, Председател на Управителния съвет
Владимир Йорданов, Изпълнителен директор
Александър Стоянов, Директор по научната дейност

Програмен съвет

Александър Стоянов, Директор по научната дейност
Бойко Тодоров, Програмен директор
Мария Йорданова, Директор, Правна програма
Руслан Стефанов, Координатор, Икономическа програма

Икономическа програма

Тодор Ялъмов, Координатор на проект
Боян Белев, Главен експерт
Петкан Илиев, Главен експерт
Илиян Илиев, Главен експерт
Даниела Минева, Сътрудник

Правна програма

Димитър Марков, Координатор на проект
Миряна Илчева, Сътрудник
Галина Сапунджиева, Сътрудник

Витоша Рисърч / Социологическа програма

Андрей Нончев, Заместник-управител на Витоша Рисърч
Благовест Георгиев, Главен експерт
Славянка Иванова, Ръководител проекти
Ралица Русева, Ръководител проекти
Антоанета Гетова, Изследовател
Михаела Мишева, Изследовател
Даниела Ванева, Изследовател
Величко Иванов, Изследовател
Цветослава Тошева, Касиер-счетоводител

Европейска програма

Бойко Ноев, Директор
Чавдар Червенков, Главен експерт
Тихомир Безлов, Главен експерт
Филип Гунев, Научен сътрудник
Николай Тагаров, Научен сътрудник

Администрация

Марияна Янкова, Административен секретар
Янита Георгиева, Административен сътрудник
Александър Гергов, Системен администратор

Счетоводство

Мария Георгиева, Главен счетоводител
Лазарина Андонова, Касиер
Технически сътрудници
Бойко Тасев
Альоша Първанов